

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑΤΑ Α΄

Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
Πληροφορίες: Στ. Μπιοφυλάτος
Γ. Μουστάκας
Τηλέφωνο: 210-3442237
210-3442229

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθ. Προτεραιότητας:

Αθήνα, 05-10-2016
Αρ. Πρωτ. 164531/Δ2

ΠΡΟΣ:

- Περιφερειακές Δ/σεις Εκπ/σης
- Σχολ. Συμβούλους Δ.Ε. (μέσω των Περιφερειακών Δ/σεων Εκπ/σης)
- Δ/σεις Δ/θμιας Εκπ/σης
- Λύκεια (μέσω των Δ/σεων Δ/θμιας Εκπ/σης)

ΚΟΙΝ.:

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Αν. Τσόχα 36
11521 Αθήνα

ΘΕΜΑ: Αναλυτικές διδακτικές οδηγίες για την εφαρμογή του νέου Προγράμματος Σπουδών των Θρησκευτικών στο Λύκειο για το σχολ. έτος 2016 – 2017

Μετά από σχετική εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (πράξη 38/22-09-2016 του Δ.Σ ορθή επανάληψη) σας αποστέλλουμε τις παρακάτω αναλυτικές διδακτικές οδηγίες για την εφαρμογή του νέου Προγράμματος Σπουδών των Θρησκευτικών στο Λύκειο για το σχολ. έτος 2016 – 2017.

Οδηγίες για τη διδασκαλία των Θρησκευτικών στο Λύκειο

(Ημερήσια & Εσπερινά ΓΕΛ, Μουσικά & Καλλιτεχνικά Λύκεια, Ημερήσια & Εσπερινά ΕΠΑΛ)

Από το σχολικό έτος 2016-17, για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών, σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, εφαρμόζεται το νέο Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού - Γυμνασίου (Απόφαση 143575/Δ2/07-09-2016, ΦΕΚ Β 2920/13.09.2016) και Λυκείου (Απόφαση 143579/Δ2/07-09-2016, ΦΕΚ Β 2906/13.09.2016), σε αντικατάσταση του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών και των Αναλυτικών Προγραμμάτων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (2003), καθώς και του Αναλυτικού Προγράμματος του Λυκείου (1998), ως προς τα αντίστοιχα τμήματά τους που αφορούν στο μάθημα των Θρησκευτικών. Για να εργασθεί ο/η εκπαιδευτικός με τα νέα Προγράμματα Σπουδών στα Θρησκευτικά έχουν εκπονηθεί εργαλεία και υλικά για την ολόπλευρη υποστήριξή του/της σε όλες τις φάσεις της διδακτικής διεργασίας.

A. Εργαλεία και υλικά για την εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων

1. Προγράμματα Σπουδών

Τα κύρια περιεχόμενα των Προγραμμάτων Σπουδών, όπως δημοσιεύθηκαν στα ανωτέρω ΦΕΚ, αποστέλλονται στις σχολικές μονάδες. Η πλήρης έκδοσή τους, η οποία περιλαμβάνει, επιπλέον, εισαγωγικές επισημάνσεις, ερμηνευτικά και επικουρικά στοιχεία, είναι αναρτημένη στον ιστότοπο του Ι.Ε.Π. (http://www.iep.edu.gr/index.php/el/?option=com_content&view=article&id=451). Τα Προγράμματα Σπουδών απευθύνονται αποκλειστικά προς τον/την εκπαιδευτικό για καθοδήγηση και υποστήριξη στο έργο του/της και ΔΕΝ είναι διδακτικά βιβλία για τον/την μαθητή/τρια.

2. Οδηγοί Εκπαιδευτικού

- Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Δημοτικού - Γυμνασίου, για τις τάξεις Γ', Δ', Ε' και ΣΤ' Δημοτικού και τις τάξεις Α', Β' και Γ' Γυμνασίου.
- Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου, για όλες τις τάξεις του Λυκείου.

Στην ιστοσελίδα του Ι.Ε.Π. είναι αναρτημένη η τελευταία έκδοση των Οδηγών Εκπαιδευτικού. Οι προγενέστερες εκδόσεις έχουν αναθεωρηθεί. Οι Οδηγοί Εκπαιδευτικού αποτελούν απαραίτητο εργαλείο για τη διδακτική πράξη. Εκεί περιγράφεται η διδακτική διαδικασία βήμα προς βήμα και εξηγούνται οι διδακτικές δραστηριότητες.

3. Διδακτικό Υλικό

Μέχρι την έκδοση νέων διδακτικών βιβλίων, για τη διευκόλυνση του/της εκπαιδευτικού στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση της διδασκαλίας, οι Επιτροπές Εμπειρογνομόνων που εκπόνησαν τα νέα Προγράμματα Σπουδών, σε συνεργασία με ομάδες εκπαιδευτικών, συγκέντρωσαν διδακτικό υλικό για τον/την μαθητή/τρια, δηλαδή το εκπαιδευτικό υλικό που χρειάζεται για την πρώτη εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, καθώς επίσης επιπλέον πληροφοριακό και υποστηρικτικό υλικό για τον/την εκπαιδευτικό. Το υλικό έχει ψηφιακή μορφή και περιλαμβάνει γραπτά κείμενα, εικόνες, πολυμεσικά κείμενα κ.ά. Είναι προτεινόμενο και ενδεικτικό, ενώ η συγκομιδή και ο εμπλουτισμός του θα συνεχιστεί και κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Η εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου θα συνοδεύεται και από σχετική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία θα διακρίνεται σε διάφορες φάσεις και θα διαρκέσει καθ' όλη τη νέα σχολική χρονιά.

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου είναι εννοιοκεντρικό πρόγραμμα ως προς τη δόμηση και προσέγγιση των διδακτικών θεμάτων. Η πρώτη ύλη της μεθόδου είναι οι «βασικές έννοιες». Οι έννοιες αυτές είναι λέξεις από την πανανθρώπινη γλώσσα, που αφορούν στη θρησκευτική μάθηση και που μας δίνουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουμε και να ερμηνεύσουμε την ανθρώπινη εμπειρία, είναι οι ρίζες που μας προσφέρουν εργαλεία να κατανοήσουμε και να νοηματοδοτήσουμε τον κόσμο. Κάθε φιλοσοφία ή κοσμοθεωρία εξαρτάται από το σημασιολογικό περιεχόμενο των εννοιών που αποδεχόμαστε. Στις θρησκευτικές παραδόσεις οι άνθρωποι χρησιμοποιούν συγκεκριμένες έννοιες με συγκεκριμένο περιεχόμενο, για να εκφράσουν τις εμπειρίες και τον τρόπο που κατανοούν τον Θεό, τον κόσμο και τον άνθρωπο.

Με βάση τις έννοιες αυτές, σε κάθε μάθημα δημιουργείται ένας καμβάς θρησκευτικής μάθησης. Οι μαθητές/μαθήτριες επιδιώκεται να προσεγγίσουν κάθε βασική έννοια, να τη γνωρίσουν σε βάθος, να την αναλύσουν, να πραγματευθούν θέσεις και αντιθέσεις σε διαφορετικές πραγματικότητες του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος, να αντιμετωπίσουν πιθανά διλήμματα, να τη συνδέσουν με τη ζωή τους και να την αξιοποιήσουν έμπρακτα και δημιουργικά, ανάλογα με τη σημασία και το περιεχόμενό της.

4. Η δομή του νέου Προγράμματος Σπουδών

Η ανάπτυξη του νέου Προγράμματος Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου ακολουθεί ιεραρχικά την παρακάτω δομή:

- i. **Θεματικός προσανατολισμός της τάξης:** Γενικός τίτλος.
- ii. **Ειδικοί στόχοι της τάξης:** Προσδιορίζουν αδρομερώς τις μαθησιακές επιδιώξεις σε κάθε τάξη. Βασίζονται στους γενικούς σκοπούς και στους παιδαγωγικούς και εκπαιδευτικούς άξονες του Λυκείου, τους οποίους υπηρετούν και εξειδικεύουν.
- iii. **Θεματικές Ενότητες της τάξης:** Επιλεγμένες θεμελιώδεις θρησκευτικές έννοιες γύρω από τις οποίες συγκροτείται και αναπτύσσεται η μαθησιακή διαδικασία με βάση τους ειδικούς στόχους της τάξης. Κάθε βασική έννοια αποτελεί μια Θεματική Ενότητα (ΘΕ) και περιλαμβάνει πέντε (05) διδακτικά δώρα. Στην Α' και τη Β' τάξη αντιστοιχούν από πέντε (05) βασικές έννοιες με πέντε διδακτικά δώρα καθεμία ($5 \times 5 = 25$), ενώ στη Γ' τάξη αντιστοιχούν τρεις (03) βασικές έννοιες με πέντε (04) διδακτικά δώρα καθεμία ($3 \times 4 = 12$).
- iv. **Διδακτικές Ενότητες της τάξης:** Σε κάθε διδακτικό δώρο αναπτύσσεται μία επιμέρους έννοια που παράγεται απαγωγικά από τη βασική έννοια της ΘΕ, με βάση τις παιδαγωγικές έρευνες και γνώσεις για τη μέση εφηβεία, τη σχέση των νέων με τη θρησκεία και το επίπεδο του θρησκευτικού τους γραμματισμού. Τα διδακτικά αποτελέσματα και το περιεχόμενο κάθε διδακτικής ενότητας σχεδιάζονται για να νοηματοδοτήσουν θρησκευτικά την επιμέρους έννοια της διδακτικής ενότητας υπό το πρίσμα όμως της βασικής έννοιας.
- v. Στο Πρόγραμμα Σπουδών για κάθε Διδακτική Ενότητα περιλαμβάνονται στις ανάλογες **στήλες:**
 - Τα βασικά προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, που αποσαφηνίζουν όσα οι μαθητές/ μαθήτριες θα πρέπει να γνωρίζουν ή να κάνουν (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις) επαρκώς μετά το τέλος του μαθήματος.
 - Τα βασικά κριτήρια αξιολόγησης της μαθησιακής διαδικασίας.
 - Η μέθοδος διδασκαλίας (Βιωματική ή Διερευνητική) και η αντίστοιχη θεματολογία των δραστηριοτήτων για κάθε στάδιο της. Η μέθοδος, οι δραστηριότητες και το εκπαιδευτικό υλικό προσδιορίζονται αναλυτικότερα στον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

B. Παιδαγωγικές και διδακτικές επισημάνσεις

1. Η πλήρης εφαρμογή ενός νέου Προγράμματος Σπουδών είναι ένα πολύπλευρο και απαιτητικό εγχείρημα, για την επιτυχία του οποίου χρειάζεται η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων και κυρίως των εκπαιδευτικών. Αναμφίβολα, θα απαιτηθεί χρόνος, επιμορφωτική προετοιμασία και συνεχής υποστήριξη κατά την εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών στα Θρησκευτικά. Οι ρεαλιστικοί στόχοι, ο κατάλληλος προγραμματισμός, τα μικρά αλλά σταθερά βήματα είναι καλές πρακτικές για την περαιτέρω πορεία. Η ένταξη στη διδασκαλία

των νέων μοντέλων οργάνωσης της τάξης και των νέων στρατηγικών μάθησης θα επιτευχθεί σταδιακά, καθώς ο/η εκπαιδευτικός θα αισθάνεται ασφαλής για να προχωρήσει. Θα ήταν ουτοπικό εάν ανέμενε κανείς τη χρήση όλων των προτεινόμενων διδακτικών στρατηγικών και μέσων από την πρώτη στιγμή της εφαρμογής.

2. Τα νέα Προγράμματα Σπουδών και οι αντίστοιχοι Οδηγοί Εκπαιδευτικού των Θρησκευτικών οδηγούν στη δημιουργική απελευθέρωση του/της εκπαιδευτικού, με γόνιμη ενίσχυση του παιδαγωγικού ρόλου και επαρκή υποστήριξη του διδακτικού έργου του, παρέχοντας χρηστικά εργαλεία για την εργασία του. Προτείνουν νέο τρόπο διδακτικής εργασίας, περισσότερο ελκυστικό, δημιουργικό, διερευνητικό, συνεργατικό και αποτελεσματικό. Ενθαρρύνουν τους διδάσκοντες για την ανάληψη πρωτοβουλιών κατά τον σχεδιασμό της διδασκαλίας-μάθησης, καθώς επίσης την επιλογή των κατάλληλων διδακτικών μέσων και υλικών. Περιλαμβάνουν επαρκή ενημέρωση για τις θεωρίες μάθησης και τις στρατηγικές διδασκαλίας που προτείνονται, καθώς επίσης για τις σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα των Θρησκευτικών. Προτείνουν ποικιλία διδακτικού υλικού και τη διδασκαλία μέσω της τέχνης. Προωθούν τη διαθεματικότητα και αξιοποιούν τις δυνατότητες των νέων ΤΠΕ. Συνυπολογίζουν τα νέα κοινωνικά και πολιτιστικά δεδομένα, προάγοντας τον σεβασμό στην ετερότητα και σε θεμιτό βαθμό τη διαπολιτισμικότητα. Απελευθερώνουν τον/την εκπαιδευτικό από τις δεσμεύσεις του γνωσιοκεντρικού και εξετασιοκεντρικού διδακτισμού.

3. Το μάθημα, λόγω της υφής και της φιλοσοφίας του, **προτείνεται να γίνεται προσπάθεια να πραγματοποιείται** σε συνεχές δώρο στην Α' και Β' τάξη σε εβδομαδιαία βάση, εφόσον αυτό είναι εφικτό. Ανεξάρτητα από τον προηγούμενο τρόπο της διδασκαλίας του με τα υπάρχοντα διδακτικά βιβλία ως τώρα, από εδώ και πέρα απαιτείται η χρήση των νέων διδακτικών εργαλείων και υλικών:

Βιβλίο για τον εκπαιδευτικό του Λυκείου είναι το Πρόγραμμα Σπουδών. Εργαλείο εφαρμογής του είναι ο Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Λύκειο, ο Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο και το Εκπαιδευτικό Υλικό. Όλα αυτά βρίσκονται στην ιστοσελίδα του Ι.Ε.Π. (http://www.iep.edu.gr/index.php/el/?option=com_content&view=article&id=451).

Γ. Σχεδιασμός και βήματα στη διδασκαλία

- Μελετούμε τους γενικούς σκοπούς της Θρησκευτικής Εκπαίδευσης στο Λύκειο και τη δομή του νέου Προγράμματος Σπουδών που βρίσκονται στην αρχή του Προγράμματος Σπουδών, καθώς και τους ειδικούς στόχους κάθε τάξης, που βρίσκονται στην αρχή των Θεματικών Ενοτήτων κάθε τάξης.

- Μελετούμε τη μεθοδολογία, όπως παρουσιάζεται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού Λυκείου (σελίδα 42 κ.ε.). Στη διδασκαλία μας θα χρησιμοποιήσουμε Βιωματική ή Διερευνητική μέθοδο, που περιγράφονται εκεί.
- Στα πρώτα μαθήματα, τα οποία παρουσιάζουμε στους μαθητές/μαθήτριες, συζητούμε μαζί τους, δημιουργούμε ομάδες, τους βοηθούμε να ανιχνεύσουν το περιεχόμενο των εννοιών που θα μας απασχολήσουν (π.χ. με καταιγισμό ιδεών και στη συνέχεια συζήτηση και ανατροφοδότηση), διακρίνουμε ιδιαιτερότητες και παρανοήσεις.
- Μελετούμε τα Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα σε συνδυασμό με την Αξιολόγηση. Στο Λύκειο, ενόψει και των εξετάσεων, θα πρέπει να καλύπτουμε όλα τα Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα κάθε Διδακτικής Ενότητας και ιδιαίτερα αυτά που είναι αξιολογητέα. Για τη φιλοσοφία, τον σκοπό και τις διαδικασίες αξιολόγησης του μαθητή, πληροφοριακό υλικό υπάρχει και στον Οδηγό Εκπαιδευτικού Δημοτικού – Γυμνασίου (σελίδα 229), ο οποίος αποτελεί χρήσιμο βοήθημα και για τον εκπαιδευτικό του Λυκείου. Οι γραπτές δοκιμασίες πρέπει να ακολουθούν τη φιλοσοφία της διδασκαλίας, όπως αναπτύσσεται στις διδακτικές προτάσεις του Οδηγού, δηλαδή να ενεργοποιούν ανώτερες γνωστικές δεξιότητες, αποκλείοντας την τυπική αποστήθιση.
- Σχεδιάζουμε τη διδασκαλία μας, ανάλογα με τις μαθησιακές ανάγκες και το προφίλ κάθε τάξης, ακολουθώντας τα βήματα που περιγράφονται στη στήλη Μέθοδος – Δραστηριότητες. Χρησιμοποιούμε την ανάλυσή τους, που βρίσκεται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού και ακολουθούμε τις δραστηριότητες που περιγράφονται εκεί. Ότι χρειάζεται για την εφαρμογή των δραστηριοτήτων του Οδηγού Εκπαιδευτικού, το βρίσκουμε στο υλικό που είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Ι.Ε.Π. Μπορούμε βέβαια να χρησιμοποιήσουμε δικές μας δραστηριότητες ή υλικό. Μπορούμε επίσης να χρησιμοποιήσουμε αντίστοιχα κείμενα και εικόνες από τα βιβλία που έχουν διανεμηθεί στους μαθητές.

Δ. Αξιολόγηση των μαθητών στο Λύκειο

Η αξιολόγηση αποτελεί βασική παιδαγωγική λειτουργία και συστατικό στοιχείο της εκπαιδευτικής πράξης. Σχετίζεται άμεσα με τους στόχους του Προγράμματος Σπουδών, το περιεχόμενο του γνωστικού αντικείμενου και τη μεθοδολογία προσέγγισής του. Πρόκειται για μια διαδικασία που ενσωματώνεται στο σύνολο της διδακτικής και μαθησιακής πορείας, ξεδιπλώνεται σε όλες τις φάσεις της και βοηθά να διαπιστωθεί η επίτευξη των Προσδοκώμενων Μαθησιακών Αποτελεσμάτων του μαθήματος. Σκοπός της είναι η παρώθηση του μαθητή / της μαθήτριας προς την κριτική–αυτοαντίληψη, καθώς και η ανατροφοδότηση της διδασκαλίας και της μάθησης για την προαγωγή του εκπαιδευτικού έργου. Η αξιολόγηση είναι μια πολύπλοκη, πολυσύνθετη και εξαιρετικά υπεύθυνη ενέργεια του/της εκπαιδευτικού. Με

μεθόδους και εργαλεία που παρέχει η θεωρία και η πρακτική της αξιολόγησης, ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί νηφάλια, μετρά αντικειμενικά, περιγράφει άρτια και αποτιμά την ατομική και ομαδική πρόοδο των μαθητών/μαθητριών, αλλά και τη διαδικασία της μάθησης σε όλες τις παραμέτρους της. Η αξιολόγηση βοηθά τον/την εκπαιδευτικό να παίρνει τις σωστές αποφάσεις (α) πριν την έναρξη της διδασκαλίας (διαγνωστική/αρχική αξιολόγηση), (β) κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας (διαμορφωτική αξιολόγηση) και (γ) μετά το πέρας της διδασκαλίας (τελική αξιολόγηση).

Παραδοσιακά, στο ελληνικό σχολείο, κυριαρχεί η τελική-αθροιστική αξιολόγηση. Η τελική-αθροιστική αξιολόγηση επικεντρώνεται στο παρατηρήσιμο και μετρήσιμο αποτέλεσμα της εκπαίδευσης και αγνοεί τις εσωτερικές μαθησιακές διεργασίες του μαθητή/της μαθήτριας, όπως επίσης και τους παράγοντες, που επηρεάζουν και διαμορφώνουν τις διαδικασίες μάθησης και το μαθησιακό αποτέλεσμα. Η σημασία της ανατροφοδότησης για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας είναι πολύ μεγάλη. Θεωρείται η παιδαγωγικότερη λειτουργία της εκπαιδευτικής αξιολόγησης. Ενώ η τελική αξιολόγηση χρησιμοποιείται στο τέλος ενός κεφαλαίου ή της σχολικής χρονιάς, η διαμορφωτική ή συνεχής αξιολόγηση διενεργείται σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας και του διδακτικού έτους, παρέχει πληροφόρηση και στοχεύει στη διαρκή ανατροφοδότηση·αποβλέπει σε όλους τους τομείς μάθησης (μαθησιακή αξιολόγηση) αλλά και σε μεταγνωστικές προσεγγίσεις (διαδικασία σκέψης).

Ο/Η εκπαιδευτικός παρακολουθεί την προσπάθεια και το έργο των μαθητών σε όλη τη διαδικασία της διδασκαλίας και αξιολογεί τον βαθμό επίτευξης των Προσδοκώμενων Μαθησιακών Αποτελεσμάτων. Δίνει το στίγμα του σημείου που βρίσκεται κάθε μαθητής/μαθήτρια σε σχέση με αυτά. Αποτιμά ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που προκύπτουν από την παρατήρηση, τις ατομικές και συλλογικές εργασίες, τους φακέλους εργασίας, την αυτοαξιολόγηση και τις γραπτές δοκιμασίες. Τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας διαμορφώνουν και την τελική ή αθροιστική αξιολόγηση. Αν το αποτέλεσμα δεν είναι το επιδιωκόμενο, τότε απαιτείται αναπροσαρμογή και αναδιαμόρφωση στις διδακτικές ενέργειες του/της εκπαιδευτικού, με στόχο πάντοτε την αποτελεσματική διδασκαλία. Τα αποτελέσματα της διαμορφωτικής αξιολόγησης χρησιμοποιούνται για να διαμορφώσουν τις περαιτέρω διδακτικές ενέργειες του/της εκπαιδευτικού, ενώ της τελικής αξιολόγησης για να αποτυπώσουν τα αποτελέσματα (βαθμολογία).

Προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα της αξιολόγησης αλλά και για την υπέρβαση πιθανών παρεξηγήσεων είναι σκόπιμο να έχει κανείς πάντα κατά νου τα παρακάτω βασικά σημεία:

- *Η αξιολόγηση δεν είναι έλεγχος*
- *Από τα λάθη μας μαθαίνουμε*

- Η αξιολόγηση δεν είναι ατομική υπόθεση του διδάσκοντος/της διδάσκουσας
- Η αξιολόγηση δεν είναι αυτοσκοπός.

Στον παρακάτω πίνακα περιγράφονται διάφορα επίπεδα (γνώση, κατανόηση, κριτική σκέψη, συνεργασία, στάσεις κ.λπ.) επίτευξης των Προσδοκώμενων Μαθησιακών Αποτελεσμάτων, που αποτελούν αντικείμενο αξιολόγησης από τον διδάσκοντα/την διδάσκουσα:

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
	Οι μαθητές/μαθήτριες θα μπορούν:
Γνώση, κατανόηση	<ul style="list-style-type: none"> - να παρατηρούν και να περιγράφουν γεγονότα, φαινόμενα, αντικείμενα, ανθρώπους - να αναγνωρίζουν στοιχεία και φαινόμενα - να αποδίδουν τις σκέψεις τους με διαφορετική, ανά περίπτωση, μορφή κώδικα (προφορικός λόγος, γραπτός λόγος, ψηφιακά κ.λπ.). - να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν ορθά έννοιες - να οργανώνουν και να σχηματοποιούν τη γνώση - να εξηγούν όσα γνωρίζουν - να μεταφέρουν με επιτυχία γνώσεις και εμπειρίες από τη μια γνωστική περιοχή στην άλλη - να κατανοούν και να χρησιμοποιούν τον γλωσσικό κώδικα των κοινωνικών επιστημών
Επικοινωνία, συνεργασία	<ul style="list-style-type: none"> - να συνεργάζονται για την επίτευξη κοινών στόχων - να εκφράζουν ιδέες, συναισθήματα, προβλήματα - να αλλάζουν ρόλους - να επιδεικνύουν υπευθυνότητα και να διεκπεραιώνουν με επιτυχία τις εργασίες τους, στο χρονικό πλαίσιο που έχει τεθεί - να συμμερίζονται έμπρακτα τις απόψεις των άλλων

<p>Διερεύνηση, κριτική σκέψη, εναλλακτική σκέψη</p>	<ul style="list-style-type: none"> - να συλλέγουν, να οργανώνουν και να αξιολογούν πληροφορίες - να χρησιμοποιούν κριτήρια για να κρίνουν και να συγκρίνουν - να ασκούν κριτική σε ιδέες, κείμενα και πληροφορίες - να αναγνωρίζουν τη διαφορά ανάμεσα σε ένα πραγματικό γεγονός και μια αξιολογική κρίση - να διατυπώνουν ερωτήματα - να υποστηρίζουν τα επιχειρήματά τους με στοιχεία - να καταλήγουν σε συμπεράσματα μέσα από ανάλυση-σύνθεση δεδομένων - να αναζητούν πληροφορίες στο Διαδίκτυο με τρόπο ασφαλή και να διακρίνουν την αξιοπιστία των πηγών - να εκφράζονται δημιουργικά και πρωτότυπα - να επιλύουν προβλήματα - να έχουν μεταγνωστικές δεξιότητες
<p>Εφαρμογές στην καθημερινή ζωή</p>	<ul style="list-style-type: none"> - να εντοπίζουν το πρόβλημα- ζήτημα και να το αναλύουν - να συλλέγουν ιδέες και λύσεις και να τις ταξινομούν - να αναγνωρίζουν προκαταλήψεις και ιδεοληψίες - να αξιολογούν το αποτέλεσμα της ερευνητικής εργασίας, τη συνεργασία και τη μεθοδολογική ακρίβεια και συνέπεια - να λειτουργούν αυτοαποτελεσματικά (self-efficacy)
<p>Στάσεις, αξίες, συμπεριφορές</p>	<ul style="list-style-type: none"> - να αναλαμβάνουν δράση στο σχολικό και κοινοτικό περιβάλλον - να τηρούν κανόνες και δεσμεύσεις - να αναγνωρίζουν προκαταλήψεις και ιδεοληψίες σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο - να συμπεριφέρονται ισότιμα και δίκαια απέναντι στους άλλους - να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες - ηγεσία και να επιδεικνύουν υπευθυνότητα - να επιδεικνύουν ευελιξία και προσαρμοστικότητα.

Εκτός από τις γνωστές μεθόδους και τεχνικές αξιολόγησης (τεστ, διαγωνίσματα, ερωτήσεις κλπ) που χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα στο Λύκειο, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα πλήθος άλλων τεχνικών και μέσων που θα ενσωματώσει στη διδασκαλία και που θα τον/την βοηθήσουν στην αποτίμηση: της ανάκλησης της γνώσης και της κατανόησής της, της ικανότητας ανάλυσης, της συνθετικής και κριτικής σκέψης, της επίλυσης προβλημάτων, της πρακτικής εφαρμογής της γνώσης, της επιλογής προσωπικών αξιών και στάσεων, της αυτεπίγνωσης και της μετα-γνώσης. Στον Οδηγό Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Δημοτικού-Γυμνασίου (2011, σσ. 229-247) μπορούμε να βρούμε άφθονο υλικό και ιδιαίτερα τεχνικές εναλλακτικής αξιολόγησης, κλείδες αυτοαξιολόγησης και ομαδοσυνεργατικής αξιολόγησης, δείγματα πινάκων διαβαθμισμένων κριτηρίων αξιολόγησης (ρούμπρικες), τεχνικές αξιολόγησης με χρήση ΤΠΕ κ.ά.

Πιο συγκεκριμένα, η αξιολόγηση βοηθά να εστιάσουμε στο τι έχουν ως δυνατότητα πλέον οι μαθητές/τριες μας να λένε και να κάνουν επαρκώς στο τέλος του μαθήματος, που δεν μπορούσαν να πουν και να κάνουν στην αρχή του. Σε αυτή τη βάση, διαμορφώνουμε τη μέθοδο διδασκαλίας, ώστε να πετύχει το παραπάνω μαθησιακό αποτέλεσμα.

Στη διάρκεια της διδασκαλίας, οι μαθητές/τριες προσεγγίζουν την έννοια στην οποία αναφέρεται το μάθημα, μέσα από τα βήματα επεξεργασίας που προβλέπει το Πρόγραμμα Σπουδών. Σε κάθε βήμα της μεθόδου που ακολουθούμε στη διδασκαλία μας, εργάζονται σε διαφορετικό επίπεδο, με ποικίλους τρόπους. Κατά συνέπεια, ανάλογα με τα Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα (Α στήλη) και το τι ζητείται να αξιολογηθεί ως αποτέλεσμα-κριτήριο αξιολόγησης (Β Στήλη), χρησιμοποιούμε το επίπεδο και τον τρόπο που εργάστηκαν (Γ στήλη), ώστε να αξιολογήσουμε. Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται να δώσουμε στην ανάγνωση και ερμηνεία της Β στήλης, δηλαδή της Αξιολόγησης. Έχει σημασία ποιο είναι το αποτέλεσμα που ζητείται να αξιολογηθεί. Αυτό φαίνεται στην αρχή κάθε φράσης (π.χ. Ανάλυση, Διατύπωση συλλογισμών κ.ά.). Για παράδειγμα στη Διδακτική Ενότητα 1.1 της Α' Λυκείου το πρώτο μαθησιακό αποτέλεσμα που ζητείται να αξιολογήσουμε είναι:

«Έκφραση κριτικής στάσης σε θέματα θρησκευτικής αναζήτησης και πίστης»

Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να αξιολογήσουμε σε ποιο βαθμό κάθε μαθητής/μαθήτρια στο τέλος του μαθήματος μπορεί επαρκώς να εκφράζει, με προφορικό ή γραπτό ή δημιουργικό τρόπο την κριτική του στάση σε θέματα θρησκευτικής αναζήτησης. Αυτό σημαίνει ότι στη διάρκεια του μαθήματος οι μαθητές/μαθήτριες αντιμετώπισαν κριτικά τέτοια θέματα και στην αξιολόγηση θα αξιολογήσουμε, στη διάρκεια ή στο τέλος του μαθήματος, αν μπορούν σε μια παρόμοια κατάσταση ή δυσκολότερη να εκφραστούν κριτικά, χρησιμοποιώντας τις νέες

γνώσεις που έμαθαν στη διδασκαλία. Συνεπώς, στην αξιολόγηση δεν αξιολογούμε αν μπορούν να επαναλάβουν όσα είπαν και έκαναν στη διάρκεια του μαθήματος, αλλά σε ποιο βαθμό μπορούν να χρησιμοποιήσουν όσες νέες γνώσεις έμαθαν στη διδασκαλία.

Για παράδειγμα, στην παραπάνω ενότητα το θέμα της θρησκευτικής αναζήτησης και πίστης διδάσκεται σύμφωνα με τον Οδηγό Εκπαιδευτικού και στο βήμα «Βιώνοντας» και στο βήμα «Νοηματοδοτώντας» (και σε ένα μέρος και στο βήμα «Αναλύοντας»). Παρατίθενται εδώ οι προτεινόμενες δραστηριότητες και τονίζονται τα θέματα που προτείνονται να διδαχθούν και να αξιολογηθούν:

Βιώνοντας:

Έκφραση εμπειρίας των μαθητών/μαθητριών για την αναζήτηση.

- «Μουσική δραστηριότητα-συμπλήρωση κενών». Δίνεται Φύλλο Εργασίας με τους στίχους του Αλκίνοου Ιωαννίδη, από το τραγούδι «Ο Προσκυνητής» αφήνοντας κενά για να συμπληρώσουν τις λέξεις ακούγοντας το τραγούδι (αγάπη, έρωτας, κάποιο ταξίδι, αναζήτηση, δρόμος, ψυχή που κυλά, προσευχή). Αφού ακούσουν το τραγούδι, οι μαθητές/μαθήτριες απαντούν στις παρακάτω ερωτήσεις: **1) Τι αναζητά ο προσκυνητής; 2) Πώς τα αναζητά, με ποιο τρόπο; και 3) Τι είναι η ζωή για τον προσκυνητή; Τι είναι αυτό που της δίνει νόημα;**
- Εναλλακτικά:
«Ερωτήσεις σε «TPS: Think, Pair, Share (σκέψου, συζήτησε, μοιράσου)» με θέμα ένας ναυαγός σε νησί (προβολή αποσπάσματος ταινίας «Ο Ναυαγός»). **Ποιες είναι οι ανάγκες του, τι αναζητάει, τι πρέπει να κάνει για να επιβιώσει;**

Νοηματοδοτώντας:

Θεμελιώδη υπαρξιακά ερωτήματα και η απάντηση της θρησκείας. Διαπίστωση της καθολικότητας του θρησκευτικού φαινομένου.

- «TPSS: Think, Pair, Square, Share (σκέψου, συζήτησε ανά 2 και ανά 4, μοιράσου)». Δίνονται ή προβάλλονται εικόνες με ανθρώπους που λατρεύουν με διάφορους τρόπους τον Θεό ή εικόνες με σύγχρονους ανθρώπους που απευθύνονται στον Θεό (αθλητές/αθλήτριες, καλλιτέχνες, διανοούμενοι/διανοούμενες). Οι μαθητές/μαθήτριες εφαρμόζουν την τεχνική με βάση τις ερωτήσεις: **Τι σκέφτεται, ποια αισθήματα έχει, γιατί το κάνει, πού βρίσκεται ο Θεός για αυτούς;**

- Εναλλακτικά:

Με αφορμή ένα τραγούδι, π.χ. Joan Osborne, «What if God was one of us», οι μαθητές/μαθήτριες γράφουν σε αυτοκόλλητα χαρτάκια μέχρι 2 ερωτήσεις προς τον Θεό. Στη συνέχεια τα κολλούν πάνω σε ένα μεγάλο χάρτινο ερωτηματικό που έχουν τοποθετήσει στον πίνακα και τα διαβάζουν. Αναστοχάζονται διαβάζοντας (μπορεί να διαβάσει δυνατά ο/η εκπαιδευτικός) τις ερωτήσεις των άλλων απαντώντας στη συνέχεια στις εξής ερωτήσεις: **1) Ποια είναι τα θεμελιώδη ερωτήματα του ανθρώπου, για τα οποία όλοι αναζητούν απαντήσεις; και 2) Δίνει σε αυτά απαντήσεις η θρησκεία;**

Η αξιολόγηση γίνεται: α) σε όλη τη διάρκεια και στο τέλος του μαθήματος, β) στις προβλεπόμενες γραπτές δοκιμασίες.

Διάρκεια του μαθήματος:

Ο/Η εκπαιδευτικός αξιοποιεί ερωτήσεις όπως αυτές που δίνονται στις παραπάνω προτεινόμενες δραστηριότητες και αξιολογεί τις απαντήσεις των μαθητών και μαθητριών.

Τέλος του μαθήματος:

Είναι σημαντικό και αναγκαίο η αξιολόγηση της μάθησης που επιτεύχθηκε να γίνεται την ίδια ημέρα, με το πέρας κάθε ενότητας, ούτως ώστε να είμαστε σε θέση να διακρίνουμε τον βαθμό κατανόησης και ανταπόκρισης των μαθητών/μαθητριών σύμφωνα με τα Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα. Αν η αξιολόγηση πραγματοποιηθεί στο επόμενο μάθημα, αυτό που ουσιαστικά θα πετύχουμε είναι ο έλεγχος της μνήμης των μαθητών/μαθητριών του, και όχι των δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν, ούτε και των προσωπικών στάσεων που εκφράστηκαν. Στο σημείο αυτό, διευκρινίζεται ότι η φάση της «αξιολόγησης», η οποία εμφανίζεται στις διδακτικές ενότητες που αναπτύσσονται με τη Διερευνητική μέθοδο, αποτελεί καταληκτήρια φάση της προτεινόμενης διδακτικής μεθόδου. Στη φάση αυτή, οι ίδιοι/ίδιες οι μαθητές/μαθήτριες προβαίνουν σε αξιολογικές εργασίες που αφορούν τη διδακτική ενότητα που επεξεργάζονται.

Για παράδειγμα, όταν διδάσκουμε με τη Βιωματική μέθοδο, ο/η εκπαιδευτικός αξιοποιεί τις δραστηριότητες που προτείνονται στο βήμα «Εφαρμόζοντας», στον Οδηγό Εκπαιδευτικού:

Εφαρμόζοντας

-«Αντιγνωμίες» σε ζευγάρια ενώπιον της ολομέλειας. Κάθε μαθητής/ μαθήτρια παίρνει μία κάρτα ρόλου (π.χ. ενός πιστού χριστιανού που εκκλησιάζεται, ενός πιστού μη θρησκευόμενου κ.λπ.). Ζητείται να σκεφτούν με βάση τον ρόλο που ανέλαβαν και όσα έχουν προηγηθεί στο μάθημα και να επιχειρηματολογήσουν για το εξής θέμα: «Τι δίνει νόημα στη ζωή μου;». Αφού σκεφτούν και γράψουν για τρία λεπτά τα επιχειρήματά τους ζητείται να σηκωθούν δύο και να εκφράσουν με τη σειρά τις απόψεις τους και να διαλεχθούν κρίνοντας τις θέσεις του άλλου/της άλλης. Δίνεται συγκεκριμένος χρόνος για την αντιγνωμία του ζευγαριού και ακολουθεί συζήτηση με την ολομέλεια. Μπορεί να επαναληφθεί με άλλο ζευγάρι. Αν δεν υπάρχει χρόνος μπορεί να δημιουργηθούν από την αρχή ζευγάρια και να διαλεχθούν ταυτόχρονα. Αφού λήξει ο χρόνος, ερωτώνται όλοι ερωτώνται όλοι **α) Πώς ένιωσαν, β) Ποια γνώμη είχε βαρύτητα και γιατί, γ) Ποιο είναι το νόημα της ζωής για αυτούς/αυτές και αν επηρεάστηκαν από όσα άκουσαν και έζησαν στις «αντιγνωμίες»;**

- Εναλλακτικά:

Γράφουν μια σελίδα ημερολογίου ή μία επιστολή με θέμα: **«Οριακές στιγμές κι αναζητήσεις του Θεού».**

Γραπτές εξετάσεις στη διάρκεια και στο τέλος του έτους

Στις γραπτές αξιολογήσεις (το τεστ, το διαγώνισμα), τα παιδιά αξιολογούνται με μεθόδους αξιολόγησης που είναι προέκταση των μεθόδων εργασίας που αξιοποιήθηκαν στα επιμέρους βήματα της διδασκαλίας, στα θέματα που επεξεργάστηκαν, με ίδιο ή παρόμοιο υλικό. Θα χρησιμοποιήσουμε, λοιπόν, τεχνικές αξιολόγησης που έχουμε ήδη εφαρμόσει στην τάξη και τις οποίες γνωρίζουν οι μαθητές από το μάθημά τους. Σε κάθε Διδακτική Ενότητα τα βήματα της μεθόδου αναδεικνύουν και τα κριτήρια αξιολόγησης του βαθμού επίτευξης των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Για παράδειγμα, στη Βιωματική μέθοδο, στο βήμα **«Νοηματοδοτώντας»**, έχουν συνδέσει την εμπειρία τους με τον θρησκευτικό χαρακτήρα της έννοιας που μελετούν και έχουν μάθει το νόημα των εννοιών, ορισμούς, γεγονότα που προσδίδουν στην έννοια που μελέτησαν θρησκευτική χροιά και περιεχόμενο. Έχουν μελετήσει κείμενα, έχουν πιθανώς συμπληρώσει ένα φύλλο εργασίας. Στο **«Αναλύοντας»** έχουν αντιληφθεί τον σκοπό, τον ρόλο, και τη λειτουργία της έννοιας που επεξεργάστηκαν, έχουν εκφράσει τη γνώμη τους, έχουν βρει ομοιότητες και διαφορές, έχουν πιθανώς διαμορφώσει προσωπική άποψη και έχουν σταθεί κριτικά απέναντι σ' αυτήν. Στο **«Εφαρμόζοντας»**, έχουν αναστοχαστεί, αξιολογήσει και ίσως επαναπροσδιορίσει απόψεις και στάσεις.

Στη Διερευνητική μέθοδο, στο «**Εφαρμόζοντας**» έχουν βιώσει την έννοια, όπως την αντιλαμβάνονται, σε διαφορετικές καταστάσεις, στη ζωή τους, στην κοινωνία, στον κόσμο. Έχουν ανακαλύψει πιθανές προκλήσεις και δυσκολίες που παρουσιάζει η έννοια, αν τοποθετηθεί σε διαφορετικές συνθήκες και σε θρησκευτικό πλαίσιο. Στο «**Αναπλαισιώνοντας**» έχουν εφαρμόσει την έννοια σε μια συγκεκριμένη θρησκευτική κατάσταση. Έχουν κατανοήσει την έννοια που μελέτησαν στο πλαίσιο της θρησκείας και έχουν αναγνωρίσει ζητήματα που εγείρονται από αυτήν σε σχέση με τα ίδια. Στο «**Αξιολογώντας**» έχουν διαμορφώσει αξιολογικές κρίσεις που βασίζονται σε γεγονότα και επιχειρήματα πιθανώς και με τους δύο τρόπους: από τη μεριά του πιστού (από «μέσα») και «εξωτερικά», μέσω συνεργασίας και διαλόγου,

Εφόσον αξιολογήσουμε στο τέλος κάθε μαθήματος τη γνώση και την εργασία των μαθητών/τριών, με ερωτήσεις, αποτύπωση κρίσεων, απόψεων, ορισμών, επεξηγήσεων κλπ., τις ίδιες τεχνικές αξιολόγησης θα χρησιμοποιήσουμε στο τεστ ή στο διαγώνισμα. Μπορούμε να δώσουμε ένα κείμενο για συμπλήρωση κενών, αντιστοίχιση, σύντομη έκφραση γνώμης, αναζήτηση κριτηρίων και δεδομένων, ιεράρχηση εννοιών, κινήτρων ή γεγονότων. Μπορούμε να δώσουμε προτάσεις και να ζητήσουμε αιτιολογημένη απάντηση για το αν είναι σωστές ή λάθος. Μπορούμε επίσης να δώσουμε σύντομο κείμενο με ερωτήσεις που θα βοηθήσουν τους/τις μαθητές/τριες να το προσεγγίσουν με κριτήρια, όπως για παράδειγμα, να εντοπίσουν συγκεκριμένες έννοιες, να τις ιεραρχήσουν, να τις εξηγήσουν, να δώσουν ορισμό, παραδείγματα, να εφαρμόσουν αυτά που αναφέρονται σε διαφορετική εποχή ή συνθήκες, να διαπιστώσουν την ύπαρξη διλημάτων, να λύσουν μια υπόθεση, να τη συνεχίσουν, να διατυπώσουν κρίσεις και προτάσεις. **(Περισσότερα για τις τεχνικές αξιολόγησης υπάρχουν στον Οδηγό Εκπαιδευτικού Δημοτικού – Γυμνασίου, σελ. 240 κ.ε.)**

Κατά τη διατύπωση των θεμάτων προσέχουμε ώστε να ακολουθείται η φιλοσοφία όσων αναφέρονται παραπάνω. Για παράδειγμα, μια ερώτηση κλειστού-αντικειμενικού τύπου θα μπορούσε να διατυπωθεί ως εξής:

Να σημειώσετε αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω φράσεις, δικαιολογώντας σύντομα την απάντησή σας:

1. Όλοι οι άνθρωποι αναζητούν τον Θεό. ΣΥΜΦΩΝΩ/ΔΙΑΦΩΝΩ

.....
.....
.....

2. Όλοι οι άνθρωποι αναζητούν απάντηση στα υπαρξιακά τους ερωτήματα στη θρησκεία. ΣΥΜΦΩΝΩ/ΔΙΑΦΩΝΩ

.....
.....
.....

Μια ερώτηση ανάπτυξης θα μπορούσε να διατυπωθεί ως εξής:

1) «Η θρησκευτικότητα είναι φυσική ανάγκη του ανθρώπου - ανάγκη ορμέμφυτη, ενστικτώδης» (Γιανναράς, Χ. (2006). *Ενάντια στη θρησκεία*. Αθήνα: Ίκαρος, σ. 11). Χρησιμοποιώντας τις γνώσεις σας, να διατυπώσετε κριτικά τη γνώμη σας για την άποψη του Χρ. Γιανναρά.

Δεν περιορίζουμε, όμως, την αξιολόγηση μόνο στα σύντομα τεστ και τις λοιπές γραπτές εξετάσεις.

Συμπερασματικά, τα θέματα στις γραπτές εξετάσεις στα Θρησκευτικά Λυκείου είναι απαραίτητο να λαμβάνουν υπόψη τους:

- Το πλαίσιο, το περιεχόμενο, τους σκοπούς και τη μεθοδολογία της θρησκευτικής εκπαίδευσης στο Λύκειο με βάση το νέο Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου.
- Τις Θεματικές Ενότητες κάθε τάξης, ανά τύπο Λυκείου.
- Τα Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα στις Θεματικές Ενότητες κάθε τάξης.
- Τα βασικά κριτήρια αξιολόγησης της μαθησιακής διαδικασίας, όπως προβλέπονται στα νέα Προγράμματα Σπουδών.
- Τη μέθοδο διδασκαλίας (Βιωματική ή Διερευνητική) και την αντίστοιχη θεματολογία των δραστηριοτήτων για κάθε στάδιό της.
- Τις προτεινόμενες τεχνικές αξιολόγησης και τα είδη ερωτήσεων.

Τα θέματα είναι ανάγκη να είναι διατυπωμένα με ακρίβεια και σαφήνεια· να αποφεύγονται οι γενικόλογες διατυπώσεις, ο μακροπερίοδος και σύνθετος λόγος, η επανάληψη λέξεων, αδόκιμων εκφράσεων και λέξεων, των οποίων τη σημασία μπορεί να αγνοούν οι μαθητές/τριες. Σε κάθε περίπτωση χρειάζεται να χρησιμοποιείται όχι ακαδημαϊκή ή δύσκολη θεολογική ορολογία, αλλά λεξιλόγιο συμβατό με το επίπεδο των

μαθητών/τριών και με την ορολογία του Προγράμματος Σπουδών. Ο σαφής και απλός τρόπος διατύπωσης διευκολύνει την ταχεία κατανόηση του θέματος, καθορίζει με ακρίβεια τα ζητούμενα και κατ' επέκταση λαμβάνεται μέριμνα, ώστε να μην υπάρχουν παρανοήσεις. Σε κάθε θέμα αναγράφεται η βαθμολογία. Οι απαντήσεις αξιολογούνται με βάση τα κριτήρια της διδασκαλίας, σύμφωνα με τα περιεχόμενα του νέου Προγράμματος Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου.

Με τις ερωτήσεις **κλειστού-αντικειμενικού τύπου**, οι οποίες αφορούν σε γνώσεις και ανώτερες γνωστικές δεξιότητες, ελέγχεται η ικανότητα των μαθητών να κατανοούν, να αναλύουν, να ερμηνεύουν και να διασυνδέουν γνώσεις σχετικά με τις έννοιες που επεξεργάστηκαν και συνακόλουθα να είναι σε θέση να εκφράζουν κριτικά και να προεκτείνουν τις γνώσεις και δεξιότητές τους.

Με τις **ερωτήσεις ανάπτυξης** ελέγχεται η ικανότητα των μαθητών για συνθετική και κριτική ανάλυση, όπως και η δυνατότητα διασύνδεσης γνώσεων, γεγονότων και διαδικασιών.

Σε όλους τους τύπους ερωτήσεων μπορούν να δίνονται πηγές πληροφοριών (π.χ. προσιτό κείμενο σε μετάφραση, εικονογραφικά θέματα κ.ά.), για να υλοποιηθούν αποδοτικότερα τα παραπάνω.

Ακολουθούν πίνακες των Θεματικών και Διδακτικών Ενοτήτων με τις ώρες ανά τάξη, σύμφωνα με τα ισχύοντα Ωρολόγια Προγράμματα στα Γενικά, Εσπερινά, Μουσικά και Καλλιτεχνικά Λύκεια, καθώς και στα Ημερήσια και Εσπερινά ΕΠΑΛ.

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Γενικού Λυκείου

Α΄ Τάξη Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος (50 ώρες)		Β΄ Τάξη Θρησκεία και κοινωνία (50 ώρες)		Γ΄ Τάξη Θρησκεία και σύγχρονος κόσμος (24 ώρες)	
ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ	Αναζήτηση του Θεού Αυτογνωσία Επικοινωνία Ήθος Αγιότητα	ΘΕΟΣ	Αποκάλυψη Δημιουργία Βίωμα Λύτρωση Αθεΐα	ΔΙΔΗΜΜΑΤΑ	Επιστήμη Τεχνολογία Γενετική Οικολογία
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ	Πίστη Λατρεία Προσευχή Γιορτή Σωτηρία	ΘΡΗΣΚΕΙΑ	Ιερότητα Ανταμοιβή Παράδοση Μύηση Ιεροσύνη/Ιερατείο	ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	Πλούτος Εργασία Συμβίωση Επανάσταση
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Εκκλησία Ευχαριστία Ενότητα Ταυτότητα Όρια/νόμος	ΚΟΙΝΩΝΙΑ	Πολίτης Στερεότυπα Πολυπολιτισμικότητα Διάλογος Εκκοσμίκευση	ΟΡΑΜΑ	Ειρήνη Δικαιοσύνη Ευτυχία Μεταμόρφωση
ΑΞΙΕΣ	Ελευθερία Αγάπη Δικαιώματα Ισότητα Ευθύνη	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	Γλώσσα Μύθος Έκφραση Ιστορία Οικουμενικότητα		
ΚΑΚΟ	Αμαρτία Θάνατος Αδικία Φανατισμός Υποδούλωση/εξάρτηση	ΗΘΙΚΗ	Βιοηθική Έρωτας Ζωή Συγχώρηση Ετερότητα		

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Εσπερινού Λυκείου (24 ώρες ανά τάξη)

Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος, Α΄ τάξη		Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος και κοινωνία, Β΄ τάξη		Θρησκεία και κοινωνία, Γ΄ τάξη		Θρησκεία και σύγχρονος κόσμος, Δ΄ τάξη	
ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ	Αναζήτηση του Θεού Αυτογνωσία Επικοινωνία Αγιότητα	ΑΞΙΕΣ	Ελευθερία Αγάπη Δικαιώματα Ισότητα	ΘΡΗΣΚΕΙΑ	Ιερότητα Ανταμοιβή Παράδοση Μύηση	ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ	Επιστήμη Τεχνολογία Γενετική Οικολογία
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ	Πίστη Λατρεία Γιορτή Σωτηρία	ΚΑΚΟ	Αμαρτία Αδικία Φανατισμός Υποδούλωση/εξάρτηση	ΚΟΙΝΩΝΙΑ	Στερεότυπα Πολυπολιτισμικότητα Διάλογος	ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	Πλούτος Εργασία Συμβίωση Επανάσταση
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Εκκλησία Ευχαριστία Ενότητα Όρια/νόμος	ΘΕΟΣ	Αποκάλυψη Δημιουργία Λύτρωση Αθεΐα	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	Μύθος Οικουμενικότητα	ΟΡΑΜΑ	Ειρήνη Δικαιοσύνη Ευτυχία Μεταμόρφωση
				ΗΘΙΚΗ	Βιοηθική Έρωτας Συγχώρηση		

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Μουσικού & Καλλιτεχνικού Λυκείου

Α΄ Τάξη Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος (24 ώρες)		Β΄ Τάξη Θρησκεία και κοινωνία (24 ώρες)		Γ΄ Τάξη Θρησκεία και σύγχρονος κόσμος (24 ώρες)	
ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ	Αυτογνωσία Επικοινωνία	ΘΕΟΣ	Αποκάλυψη Δημιουργία Αθεΐα	ΔΙΔΗΜΜΑΤΑ	Επιστήμη Τεχνολογία Γενετική Οικολογία
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ	Λατρεία	ΘΡΗΣΚΕΙΑ	Ανταμοιβή Μύηση	ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	Πλούτος Εργασία Συμβίωση Επανάσταση
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Εκκλησία Ευχαριστία Όρια/νόμος	ΚΟΙΝΩΝΙΑ	Στερεότυπα Διάλογος	ΟΡΑΜΑ	Ειρήνη Δικαιοσύνη Ευτυχία Μεταμόρφωση
ΑΞΙΕΣ	Αγάπη Δικαιώματα	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	Μύθος Έκφραση		
ΚΑΚΟ	Αμαρτία Αδικία Φανατισμός Υποδούλωση/εξάρτηση	ΗΘΙΚΗ	Βιοηθική Έρωτας Συγχώρηση		

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Ημερήσιου ΕΠΑΛ

Α΄ Τάξη (24 ώρες)		Β΄ Τάξη (24 ώρες)			
Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος		Θρησκεία και κοινωνία		Θρησκεία και σύγχρονος κόσμος	
ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ	Αυτογνωσία Επικοινωνία	ΘΕΟΣ	Αποκάλυψη Αθεΐα	ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ	Επιστήμη Τεχνολογία Οικολογία
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ	Λατρεία	ΚΟΙΝΩΝΙΑ	Στερεότυπα	ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	Εργασία Συμβίωση
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Εκκλησία Ευχαριστία Όρια/νόμος	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	Μύθος	ΟΡΑΜΑ	Μεταμόρφωση
ΑΞΙΕΣ	Αγάπη Δικαιώματα	ΗΘΙΚΗ	Βιοηθική Έρωτας		
ΚΑΚΟ	Αμαρτία Αδικία Φανατισμός Υποδούλωση/εξάρτηση				

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Εσπερινού ΕΠΑΛ

Β΄ Τάξη (24 ώρες)					
Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος		Θρησκεία και κοινωνία		Θρησκεία και σύγχρονος κόσμος	
ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ	Αυτογνωσία	ΘΕΟΣ	Αποκάλυψη	ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ	Τεχνολογία Οικολογία
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ	Λατρεία	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	Μύθος	ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	Εργασία
ΑΞΙΕΣ	Δικαιώματα				
ΚΑΚΟ	Υποδούλωση/εξάρτηση	ΗΘΙΚΗ	Βιοηθική Έρωτας	ΟΡΑΜΑ	Μεταμόρφωση

Οι διδάσκοντες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.

**Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΗΣ

Εσωτ. Διανομή

- Γραφείο Υπουργού
- Γραφείο Γενικού Γραμματέα
- Δ/ση Σπουδών, Προγρ/των & Οργάνωσης Δ.Ε., Τμ. Α΄
- Δ/ση Επαγγελματικής Εκπ/σης, Τμ. Α΄
- Αυτ. Δ/ση Παιδείας, Ομογ., Διαπολ. Εκπ/σης, Ξένων και Μειον. Σχολείων
- Διεύθυνση Θρησκευτικής Εκπ/σης
- Δ/ση Ειδικής Αγωγής και Εκπ/σης